

Právno-historický pohľad na úpravu manželských majetkových vzťahov na Slovensku a Podkarpatskej Rusi pri vzniku ČSR

Legal-historical view of the marital property relations legislation in Slovakia and Subcarpathian Rus at the time of Czechoslovak Republic formation

Ivana Šošková

Kľúčové slová:

ČSR, Slovensko, Podkarpatská Rus, manželstvo, manželské majetkové právo, systém oddelených majetkov, koakvizícia.

Key words:

Czechoslovak Republic, Slovakia, Subcarpathian Rus, matrimony, marital property law, separate property system, coacquisition.

Úvod

Vznik Československej republiky a tzv. recepcná norma z. č. 11/1918 Zb. z. a n. o zriadení samostatného Československého štátu priniesli do nového spoločného štátu Čechov a Slovákov (vrátane Rusínov žijúcich na území Podkarpatskej Rusi) právny dualizmus. S relevanciou pre nami skúmanú oblasť manželského majetkového práva boli do československého právneho poriadku univerzálnou a bezvýhradnou recepciou¹ v zmysle § 2 citovaného zákona prevzaté ustanovenia pôvodom rakúskeho Všeobecného občianskeho zákonníka (ABGB) z roku 1811 (ako aj ostatné občianskoprávne normy platné v rakúskej časti bývalej monarchie) pre územie Čiech, Moravy a Sliezska, s platnosťou pre územie Slovenska a Podkarpatskej Rusi bol recipovaný pôvodom uhorský normatívno-právny materiál (ako normy, ktoré mali svoj pôvod, resp. ktorých obsah pramenil z čias jestvovania uhorského štátu)², prevažne obyčajovo-právnej povahy, spočívajúci na súdnej praxi a kuriálnych decíziách. Tento dualizmus sa mal odstrániť kodifikáciou a unifikáciou už československého právneho poriadku. Avšak v danom procese sa od vzniku ČSR ani počas dvoch decínií jej existencie (rozumej v rámci tzv. predmníchovskej republiky) nedosiahli ani želateľné, ani výraznejšie výsledky³. Napriek snahám o unifikáciu za tzv. prvej Československej republiky a napriek určitým zmenám dosiahnutým v tomto období v oblasti rodinného práva prostredníctvom niekoľkých parciálnych zákonov⁴, občiansko-právne a rodinno-právne vzťahy neustále postrádali jednotnú a najmä komplexnú právnu úpravu. Kým ako základný prameň rodinného práva na českých územiach platil recipovaný vyše storočný kódex občianskeho práva, kde medzi osobné práva patrilo aj právo rodinné, základným prameňom pre územie Slovenska a Podkarpatskej Rusi bol pôvodom uhorský zák. čl. XXXI/1894 o manželskom práve, ktorý predstavoval kodifikáciu manželského osobného práva a čiastkovú kodifikáciu súkromného (občianskeho) práva⁵. Majetkové právo manželské postrádalo komplexnú úpravu, spočívalo len na obyčajach a súdnej praxi.

Manželské majetkové právo vyčlenené ako osobitný súbor noriem bolo na našom území spojené s budovaním občianskeho („buržoázneho“) právneho poriadku v protiklade so stredovekým (stavovským) právnym poriadkom. V období nastupujúcich prirodzenoprávnych kodifikácií sa definitívne odčlenilo od manželského osobného práva, so zdôraznením majetkového aspektu manželstva (manželstvo sa pokladalo za zmluvu), čo sa

¹ Mosný P. Dejiny štátu a práva na území Slovenska / P. Mosný, L. Hubená, M. Skaloš. – Banská Bystrica : Právnická fakulta UMB, 2010. – S. 175.

² Beňa J. Vývoj slovenského právneho poriadku / J. Beňa. – Banská Bystrica : Právnická fakulta UMB, 2001. – S. 27.

³ Beňa J. Vývoj slovenského právneho poriadku / J. Beňa. – Banská Bystrica : Právnická fakulta UMB, 2001. – S. 28.

⁴ Boli to najmä tzv. manželská novela z. č. 320/1919 Zb. z. a n. (pozri ďalej), z čiastočne unifikujúcich zákonov potom z. č. 256/1921 Zb. z. a n. o ochrane detí v cudzej starostlivosti a detí nemanželských; z. č. 25/1928 Zb. z. a n. o osvojení a napokon z. č. 4/1931 Zb. z. a n. na ochranu osôb oprávnených požadovať výživu, výchovu alebo zaopatrenie (tzv. alimentálny zákon). V oblasti rodinného práva tak došlo iba k čiastočne úspešnej unifikácii (Ferancová M. Unifikačné a kodifikačné snahy v oblasti súkromného (občianskeho) práva v ČSR (1918–1938) / M. Ferancová // Acta Universitatis Tyrnaviensis Iuridica I. – Trnava : Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2003. – S. 179).

⁵ Mosný P. Vybrané kapitoly z vývoja právnych inštitútov / P. Mosný, M. Laclávková. – Trnava : Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2013. – S. 160.

potom po skončení II. svetovej vojny ľudovodemokratické, resp. socialistické právo krajín strednej a východnej Európy naopak snažilo eliminovať⁶.

Počas existencie ČSR bola pre manželské majetkové právo platné na území jednotlivých častí štátu charakteristická existencia rôznych systémov usporiadania majetkových vzťahov medzi manželmi. Manželské majetkové právo sa považovalo za oblasť výsostne súkromnoprávnu, kde si manželia mohli svojimi voľnými a samostatnými dispozíciami upraviť vzájomné vzťahy bez zásadných zásahov štátu. Právny poriadok ponúkal viaceré systémy usporiadania vzťahov medzi manželmi, a to tak, že dával manželom primárne dispozičnú voľnosť usporiadať si svoje majetkové vzťahy zmluvne⁷. Subsidiárne, pre prípad, že by tak manželia neurobili, platil pre usporiadanie majetkových vzťahov manželov následne systém, ktorý zákon považoval a vyhlasoval za všeobecný. Vo všeobecnosti sa v európskych štátoch prijímali dva systémy, na ktorých bolo manželské majetkové právo postavené – išlo o systém *majetkového spoločenstva* a systém *oddelených majetkov*. Iné európske do úvahy prichádzajúce systémy možno v zásade považovať len za akúsi modifikáciu, resp. hybrid uvedených dvoch systémov⁸.

Systém oddelených majetkov

S právnou pôsobnosťou pre územie Čiech, Moravy a Sliezska ako všeobecný subsidiárny zákonný majetkový režim manželov platil režim oddelených majetkov (§ 1237 VZO). Znamenalo to, že uzavretím manželstva v majetkových pomeroch manželov nenastali nijaké zmeny. Každý z manželov ostával subjektom svojich dovtedajších majetkových práv a mohol ako výlučný vlastník so svojim majetkom ľubovoľne disponovať. Na majetok nadobudnutý a akýmkoľvek spôsobom získaný za existencie manželstva jedným z manželov nemal druhý manžel nárok.

I v práve platnom na území Slovenska a Podkarpatskej Rusi bola dávaná prednosť zmluvnej úprave majetkových pomerov medzi manželmi. Až keď manželia nevyužili možnosť upraviť si svoje majetkové vzťahy zmluvne, nastupoval zákonný majetkový režim, ktorý sa však odlišoval v závislosti od pôvodnej stavovskej príslušnosti manželov. Tento dispozitívny charakter manželského majetkového práva mal do istej miery zmiernovať stavovské rozdiely, ktoré sa v oblasti manželského majetkového (a tiež dedičského) práva platného na našom území latentne udržali v podstate až do roku 1948⁹. V zásade platilo, že zákonným subsidiárnym systémom pre úpravu manželských majetkových vzťahov v manželstvách bývalých šľachticov a tzv. honoracií¹⁰ bol **systém odde-**

⁶ Laclavíková M. Formovanie úpravy majetkových vzťahov medzi manželmi (od vzniku uhorského štátu do prvej československej kodifikácie rodinného práva) / M. Laclavíková. – Bratislava : VEDA, vydavateľstvo SAV, 2010. – S. 40.

⁷ Manželia túto možnosť zmluvnej úpravy svojich manželských majetkových vzťahov uskutočňovali uzatváraním osobitných zmlúv, nazývaných vo väčšine krajín – a platilo to aj pre územie Slovenska – tzv. manželskými zmluvami (Fajnor V. Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi. III. vydanie pôvodného diela / V. Fajnor, A. Zátarecký. – Šamorín : Heuréka, 1998. – S. 438).

Výnimku tvoril názov takýchto zmlúv v rakúskom ABGB z roku 1811 (VZO) platnom na území Čiech, Moravy a Sliezska. §1217 ich označoval ako „svadobné zmluvy“, pretože pod pojmom „manželská zmluva“ rozumel zmluvu o uzavretí manželstva. Ak manželská zmluva obsahovala aj ustanovenia pre prípad smrti, pokladala sa zároveň za dedičskú zmluvu s povinným splnením jej podstatných náležitostí (Muránska J. Zmluvná sloboda a jej prejav v úprave majetkových vzťahov medzi manželmi / J. Muránska // Konsenzus v práve : Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie, ktorá sa konala pri príležitosti 20. výročia založenia Univerzity Mateja Bela. – Banská Bystrica : Belianum, Právnická fakulta UMB, 2013. – S. 264 ; Muránska J. Dedičská zmluva a rekodifikácia Občianskeho zákonníka / J. Muránska // Bratislavské právnické fórum : Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2013 organizovanej Univerzitou Komenského v Bratislave, Právnickou fakultou v dňoch 10–11. októbra 2013 pod záštitou predsedu vlády SR Róberta Fica. – Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2013. – S. 355–360). Pozri § 1 ods. 1 Ústavy 9. mája 1948.

⁸ Plank K. Majetkovoprávne vzťahy v rodine / K. Plank. – Bratislava : Slovenské vydavateľstvo politickej literatúry, 1957. – S. 33.

⁹ Medzi základné inštitúty manželského majetkového práva uplatňujúce sa na našom území v podstate až do prijatia ZoRP patrili: obvenenie, osobitný (výlučný) majetok jedného z manželov, koakvizícia, parafernálny majetok, veno, prínos a tiež vyživovacia povinnosť medzi manželmi. Súvis s manželským majetkovým právom mali napokon aj niektoré inštitúty patriace skôr do oblasti dedičského práva, ako vdovské právo a vdovské dedenie, vlasové právo a dievčenská štvrtina (Laclavíková M. Formovanie úpravy majetkových vzťahov medzi manželmi (od vzniku uhorského štátu do prvej československej kodifikácie rodinného práva) / M. Laclavíková. – Bratislava : VEDA, vydavateľstvo SAV, 2010. – S. 42 ; Šošková I. Vývoj majetkovoprávneho postavenia ženy na Slovensku po roku 1945 s dôrazom na jej majetkové pomery v manželstve / I. Šošková // Sféry ženy: právne, politické a ekonomické vedy / ed. J. Lasicová. – Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela ; Praha : Sociologický ústav Akadémie vied Českej republiky, 2004. – S. 80–91).

¹⁰ Okruh honoracií nebol v súdnej praxi úplne jednoznačný. Pôvodne to boli nešľachtici, ktorých spôsob obživy bol podobný ako u šľachty – živil sa psychickou, resp. intelektuálnou, nie fyzickou prácou. Snažili sa prispôsobiť svoj spôsob života šľachte, t.j. manželka nepracovala a rodinu živil iba muž z výsledkov svojej duševnej práce. Ich snahou bolo získať i obdobné privilégiá, aké ešte stále náležali „bývalej“ šľachte, čo v oblasti manželského majetkového práva značilo režim oddelených majetkov. Súdna prax postupne prestala za honoracií považovať všetkých nešľachticov spĺňajúcich vyššie uvedenú podmienku (napr. nižší úradníci, poštovní úradníci, učitelia ľudových škôl a pod.), a ich okruh obmedzila na úradníkov s vysokoškolským vzdelaním, advokátov, lekárov, lekárnikov, vedeckých pracovníkov, akademických umelcov. Aj u týchto však prestala platiť zásada oddelených majetkov, ak sa preukázalo, že ich majetok bol nadobudnutý nie duševnou, ale manuálnou prácou.

lených majetkov. Vychádzalo sa tu totiž z predpokladu, že v ich manželstvách bol hlavným nadobúdateľom akéhokoľvek majetku manžel (*principalis acquisiteur*); manželka len vtedy, ak by dokázala, že majetok nadobudla ona¹¹. U ostatných občanov, ktorí sa neživil psychickou, ale manuálnou, fyzickou prácou, predajom (či prenájmom) vlastnej pracovnej sily (továrskimi robotníkmi, remeselníkmi v dielňach, drobní živnostníkmi a pod.), sa naopak vychádzalo z predpokladu, že obaja manželia sa o nadobudnutie majetku pričínili spoločne, spoločnou prácou, a že tak manžel, ako i manželka mali značný podiel na majetku nadobudnutom počas manželstva. Tu preto platil ako zákonný systém **systém tzv. koakvizície** – majetkového spoločenstva s účinkami pri zániku manželstva¹².

Československý právny poriadok upravujúci našu oblasť záujmu – majetkové vzťahy medzi manželmi – vykazoval v období prvej polovice 20. storočia značnú komplikovanosť. Ako sme už naznačili, pre rôzne časti územia platili rozdielne zákonné majetkové systémy. Na území Čiech, Moravy a Sliezska bola právna úprava majetkových vzťahov medzi manželmi relatívne komplexná, na Slovensku a Podkarpatskej Rusi bola roztrieštená v množstve noriem, ktoré mali jednak ešte uhorský pôvod a jednak boli prevažne obyčajovej povahy. Prejavovali sa predovšetkým v praxi súdov, zhmotnené boli v množstve súdnych rozhodnutí, čo u bežného obyvateľstva výrazne komplikovalo znalosť a prehľadnosť systému tunajšieho manželského majetkového práva.

Systém majetkového spoločenstva manželov

V nasledujúcich riadkoch budeme pozornosť venovať **koakvizícii**, ako zákonnému systému majetkových vzťahov medzi manželmi v podmienkach práva platného na území Slovenska a Podkarpatskej Rusi. Koakvizícia bola vlastne zákonným systémom usporiadania majetkových vzťahov medzi manželmi u drvivej väčšiny obyvateľstva. Pojem „koakvizícia“ možno zjednodušene vysvetliť ako spolunadobudnutý majetok manželov. Koakvizícia (lat. *ius coacquisitionis, coacquisitionis coniugalis*, maď. *közszerezemény*) bola zvláštnym inštitútom pôvodne uhorského manželského majetkového práva¹³, neskôr po vzniku samostatnej Československej republiky v dôsledku právnej recepcie tiež práva platného na území Slovenska a Podkarpatskej Rusi. V bývalom uhorskom obyčajovom práve predstavovala zákonný systém usporiadania majetkových vzťahov uplatňujúci sa zásadne v manželstvách poddaných a mešťanov¹⁴ (t.j. prevažnej väčšiny obyvateľstva).

Koakvizíciu tvoril taký majetok, resp. majetkový prírastok, ktorý manželia nadobudli, alebo ku ktorého rozmnoženiu prispeli spoločnou prácou, spoločným pričinením, a to v dobe skutočného manželského spolužitia. Boli to hodnoty, ktoré manželia nadobudli spoločne počas manželstva, a ktoré sa potom v prípade zániku manželstva rozdelili rovným dielom medzi oboch manželov, resp. medzi pozostalého manžela a dedičov. Koakvizícia predstavovala právo každého z manželov na podiel z majetku spolunadobudnutého počas trvania manželstva (1/2 majetku), realizované však až v prípade zániku manželstva¹⁵. Inštitút koakvizície teda síce znamenal majetkové spoločenstvo manželov, no s účinkami výhradne až pri zániku manželstva. Počas trvania manželstva koakvizícia nemala v podstate nijaký praktický význam. Manželvia mali vo vzťahu k majetku nadobudnutému v manželstve úplnú dispozičnú voľnosť, koakvizícia ich v dispozičnej voľnosti nijako nezáväzovala. Každá manžel-

¹¹ S uvedeným modelom potom plne korešpondovali spomenuté inštitúty pôvodne osobitných majetkových práv žien (veno, obvenenie, parafernálny majetok, či vdovské právo, neskôr aj vzájomné dedenie manželov nachádzajúce svoje uplatnenie pri zániku manželov): Laclavíková M. Formovanie úpravy majetkových vzťahov medzi manželmi (od vzniku uhorského štátu do prvej československej kodifikácie rodinného práva) / M. Laclavíková. – Bratislava : VEDA, vydavateľstvo SAV, 2010. – S. 33.

¹² Tento negatívny jav – zachovávanie rozdielov vyplývajúcich zo stavovskej príslušnosti dôsledne odstránila až Ústava 9. mája 1948. Dňom jej účinnosti (od 9. júna 1948) stratili platnosť všetky dovtedajšie predpisy odporujúce ustanoveniam ústavy a zásadám ľudovodemokratického zriadenia. Ústava tak priniesla derogačné pravidlo vo vzťahu ku všetkým existujúcim predpisom, ktoré by jej odporovali (derogačná výhrada); pokiaľ išlo o recipované normy, mala nastať ich kvalitatívna premena v tom zmysle, že ich výklad mal plne rešpektovať zásady novej ústavy, obsiahnuté v jej základných článkoch. Dôsledná občianska rovnosť mala za následok zánik i zvláštného práva bývalých šľachticov a tzv. honoraciarov v rovine ich majetkovoprávných pomerov v manželstve.

¹³ V právnej vede existujú názory, že koakvizícia nebola pôvodným inštitútom uhorského práva, ale jej pôvod je potrebné hľadať v práve nemeckom a jej rozšírenie sa udialo cez mestské tavernikálne právo. Do poddanského práva prenikla prostredníctvom právnej obyčaje, o jej uplatnenie v oblasti mestského práva sa postarala súdna prax (Laclavíková M. Spolunadobudnutý majetok manželov (koakvizícia) a formovanie modernej úpravy majetkových vzťahov medzi manželmi (1848–1950) / M. Laclavíková // Právni a ekonomické problémy súčasnosti I : Sborník prací / ed. K. Schelle. – Ostrava : KEY Publishing s.r.o., 2007. – S. 75).

¹⁴ Laclavíková M. Formovanie úpravy majetkových vzťahov medzi manželmi (od vzniku uhorského štátu do prvej československej kodifikácie rodinného práva) / M. Laclavíková. – Bratislava : VEDA, vydavateľstvo SAV, 2010. – S. 44.; Jáger R. Social support in Slovakia during the interwar period / R. Jáger // Socioekonomické a humanitní studie (vedecký časopis). – Praha : Bankovní institut vysoká škola, a.s., 2013. – № 1. – Vol. 3. – S. 5–18; Janigová E. Possible modifications of basic human rights and freedom in Czechoslovakia before the World War II / E. Janigová, R. Jáger // Revue internationale des sciences humaines et naturelles. – Fribourg : Sciences, éducation, cultures, traditions, 2013. – č. 1/13. – S. 79–87.

¹⁵ Laclavíková M. Formovanie úpravy majetkových vzťahov medzi manželmi (od vzniku uhorského štátu do prvej československej kodifikácie rodinného práva) / M. Laclavíková. – Bratislava : VEDA, vydavateľstvo SAV, 2010. – S. 44.

ská strana nakladala so svojim majetkom voľne ako s tým, ktorý mala už pri uzavieraní manželstva¹⁶. Znamená to, že počas manželstva majetkové pomery manželov spočívali de facto (aj de iure) stále na zásade oddelených majetkov. Až so zánikom manželstva prichádzalo do úvahy určité zjednotenie majetkov, prejavujúce sa v inštitúte koakvizície¹⁷. Rozsah koakvizičného majetku sa potom určoval tak, že od majetku, ktorý tu bol v čase zániku manželstva (vrátane rozluky a tiež rozvodu od stola a lôžka, ktorý mal rovnaké majetkovoprávne dôsledky) sa odpočítala hodnota osobitného (t.j. voľného alebo zvláštného) majetku jedného i druhého manžela vo výške, ako ho vniesli do manželstva už pri sobáši, a ďalej sa tiež odpočítala hodnota majetku, ktorý počas manželstva získali darom alebo dedením¹⁸. Spolunadobudnutým majetkom neboli jednotlivé majetkové predmety nadobudnuté manželmi za trvania manželstva, ale len ten majetkový prebytok, o ktorý čistá majetková hodnota pri zániku manželstva presahovala majetok, ktorý tu už bol pri uzavieraní manželstva, a ktorý za trvania manželstva bezodplatne pripadol manželom ako dedičstvo alebo dar¹⁹. K darom sa počítali aj vzájomné dary medzi manželmi bez ohľadu na to, z akého majetku boli poskytnuté. Stávali sa osobitným (zvláštnym, voľným) majetkom príslušnej manželskej strany, nespádajúcim pod koakvizičnú delbu²⁰.

Aby bolo vôbec možné pri zániku manželstva o koakvizícii, resp. o koakvizičnom nároku hovoriť, museli tu ako *conditio sine qua non* existovať dva základné predpoklady, koakvizície:

- v prvom rade to bolo platné (alebo aspoň putatívne) manželstvo uzatvorené medzi nešľachticmi; prípadne rovnaké majetkovo-právne účinky zakladala manželská zmluva medzi bývalými šľachticmi či bývalými honoraciarmi, upravujúca či skôr zakotvujúca koakvizíciu ako nimi zvolený manželský majetkový režim;
- druhým predpokladom bolo skutočné spolužitie manželov, v reálnom živote predstavujúce spoločné hospodárenie manželov a zdieľanie spoločnej domácnosti²¹.

Veľmi dôležitú rolu tak pre určenie okruhu spolunadobudnutého majetku zohrával aj faktor časový, ktorý sa v súdnej praxi prejavoval určením tzv. koakvizičnej doby. Považovala sa za ňu doba skutočného spolužitia man-

¹⁶ Z rozhodnutia Najvyššieho súdu ČSR: „Počas manželstva môže každá manželská strana právnym úkonom medzi živými svojim majetkom voľne disponovať, aj v tom prípade, že tento majetok má povahu koakvizičného imania. Takýto právny úkon môže byť po zániknutí manželstva napadnutý druhou stranou manželskou len v tom prípade, ak bol spolunadobudnutý majetok bezodplatne scudzený a koakvizičný nárok manželskej strany skrátený (Úr. sb. 1042)“ (Fajnor V. Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi. III. vydanie pôvodného diela / V. Fajnor, A. Zátarecký. – Šamorín : Heuréka, 1998. – S. 443).

¹⁷ Rozhodnutie Kráľovskej Kúrie č. 141/1896: „Počas manželstva každý z manželov voľne nakladá s úžitkami svojho osobitného imania; teprv po zániku manželstva nastane nárok, aby úžitky boli započítané do koakvizície“ (Rouček F. Komentár k čl. obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatskej Rusi. Díl V / F. Rouček, J. Sedláček. – Praha : Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1935. – S. 512).

¹⁸ „Na určenie rozsahu osobitného majetku manželov mali rozhodujúci vplyv doba nadobudnutia majetku, právny dôvod nadobudnutia majetku a určenie jeho výlučného užívania. V súlade s uvedeným podľa práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi do osobitného majetku manželov ako majetku vo výlučnom vlastníctve muža alebo ženy patrili: veci, ktoré jeden z manželov nadobudol pred uzavretím manželstva (resp. právny dôvod ich nadobudnutia nastal už pred uzavretím manželstva), veci nadobudnuté počas trvania manželstva bezodplatným spôsobom (dedenie, odkaz, darovanie) a tzv. parafernálny majetok tvorený výlučne vecami osobnej potreby jedného z manželov (najčastejšie sa uvádzajú šaty či šperky) a prírastky ich hodnoty“ (Laclavíková M. Inštitút osobitného majetku manželov a jeho uplatnenie v uhorskom a československom manželskom majetkovom práve s prihliadnutím na rozhodovacia činnosť Kráľovskej Kúrie a Najvyššieho súdu Československej republiky (1848–1938) / M. Laclavíková // Stát a právo v období absolutizmu / eds. K. Schelle, L. Vojáček. – Brno : Masarykova Univerzita, 2005. – S. 115).

¹⁹ Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR – Úr. sb. 89 (Fajnor V. Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi. III. vydanie pôvodného diela / V. Fajnor, A. Zátarecký. – Šamorín : Heuréka, 1998. – S. 442).

²⁰ Zásadné rozh. Kráľ. kúrie z 25. októbra 1916, č. P. VII. 4251/1916: „Takú nemovitost, ktorú dostala jedna strana manželská od druhej v dobe trvania manželstva do daru, treba pokladať podľa stálej súdnej praxi za zvláštny majetok patričnej strany, ktorý nespadá pod koakvizičnú delbu“ (Laclavíková M. Pramene práva na území Slovenska II (1790–1918) / M. Laclavíková, A. Švecová. – Trnava : Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2012. – S. 313).

Obdobný postoj zaujal aj Najvyšší súd ČSR: „Majetok, ktorý daruje manžel svojej manželke, stáva sa jej osobitným majetkom, nespádajúcim pod koakvizičnú delbu. (Úr. sb. 1410.)“ (Fajnor V. Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi. III. vydanie pôvodného diela / V. Fajnor, A. Zátarecký. – Šamorín : Heuréka, 1998. – S. 443).

²¹ Laclavíková M. Spolunadobudnutý majetok manželov (koakvizícia) a formovanie modernej úpravy majetkových vzťahov medzi manželmi (1848–1950) / M. Laclavíková // Právní a ekonomické problémy súčasnosti I : Sborník prací / ed. K. Schelle. – Ostrava : KEY Publishing s.r.o., 2007. – S. 77.

Tento názor zastávala aj súdna prax: „Ku koakvizícii nestačí manželstvo, ale vyžaduje sa aj spolužitie manželov. (Kúria, č. 752/1911)“. „Právo na koakvizíciu nevzniká už uzavretím a trvaním manželského sväzku, lež predpokladá spoločné hospodárenie a spolužitie manželov. Vzťahuje sa tedy koakvizícia len na majetok nadobudnutý za trvania manželského spolužitia, nie však na majetok nadobudnutý po prerušení spolužitia (Úradná sbierka 892)“ (Rouček F. Komentár k čl. obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatskej Rusi. Díl V / F. Rouček, J. Sedláček. – Praha : Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1935. – S. 513).

želov, pričom treba podotknúť, že nemusela byť zhodná so samotnou existenciou, resp. trvaním manželstva²². Od koakvizíčnej doby v podstate záviselo, či pri koakvizíčnom práve bolo možné určitý majetok považovať za spolunadobudnutý, alebo nie. Inými slovami, relevantná bola z hľadiska toho, či daný majetok spadal alebo nespadal pod okruh spolunadobudnutého majetku, a teda či pri ňom mohol byť koakvizíčný nárok úspešne uplatnený. Okruh spolunadobudnutého majetku bol vyšpecifikovaný s prihliadnutím na tento „časový faktor“ (koakvizíčnú dobu), ktorá by sa dala vyjadriť „ohraničením zdola“ – ak to bol majetok nadobudnutý najskôr v momente skutočného, faktického spolužitia manželov; a potom časovým „ohraničením zhora“ – t.j. keď manželia skutočne prestali spolu žiť, resp. svoje spolužitie prerušili²³. Už táto fakticita, hoci nemusela byť potvrdená nijakou právnou formou (súdnym rozhodnutím o rozluke manželstva alebo o rozvoze od stola a lôžka), niesla so sebou právne účinky. Nadobudnutie majetku mimo koakvizíčnú dobu znamenalo odlišné právne posudzovanie majetku pre potreby uplatnenia koakvizíčných nárokov manželov pri zániku manželstva. Pri posudzovaní nároku na polovicu spolunadobudnutého majetku nezohrávala kľúčovú rolu ani okolnosť, z viny ktorého manžela manželstvo zanikalo, ani prípadná nevera manželky a podobne. Skrátka, koakvizíčné právo sa priznávalo vždy len do zániku tzv. koakvizíčnej doby²⁴. Ak manželstvo zaniklo inak ako smrťou, ukončenie spolužitia bolo prejavom vôle manželov, s ktorým platné právo jednoznačne spájalo vyššie naznačené právne následky²⁵.

V konečnom dôsledku pri zisťovaní rozsahu spolunadobudnutého majetku nebolo podstatné kedy, akým spôsobom a za akých okolností bola daná vec nadobudnutá, ale dôležitým pre koakvizíciu bolo zistiť rozdiel medzi celkovou hodnotou majetku a osobitnými (výlučnými) majetkami oboch manželov²⁶. V prípade pochybností, či majetok zaradiť medzi osobitný alebo koakvizíčný, platila domnienka v prospech spolunadobudnutého majetku, ak bol nadobudnutý v čase trvania manželského zväzku. Vyvrátiť ju bolo možné iba dôkazom, že určitý predmet spĺňal status osobitného majetku²⁷.

Koakvizícia sa uplatňovala tým spôsobom, že v prípade zániku manželstva mohla každá manželská strana (resp. dedičia) žiadať od druhej manželskej strany (dedičov), aby jej vydala (vydali) polovicu toho, čo jej prirástlo na majetku počas manželstva. Manželom momentom zániku manželstva vznikli vzájomné pohľadávky na rozdelenie majetkového prírastku. Tu sa vyvinula určitá „novšia“ súdna prax²⁸, podľa ktorej majetkový prírastok v podstate spočíval na princípe hodnotového rozdielu, takže nárok sa mal uspokojovať v hotových peniazoch²⁹. Prirodzene, tento spôsob vysporiadania nárokov mohol byť pre povinnú stranu často neprimeraný, alebo mohol

²² Laclavíková M. Formovanie úpravy majetkových vzťahov medzi manželmi (od vzniku uhorského štátu do prvej československej kodifikácie rodinného práva) / M. Laclavíková. – Bratislava : VEDA, vydavateľstvo SAV, 2010. – S. 231.

²³ „Právo koakvizície vzťahuje sa len na ten majetok, ktorý bol nadobudnutý v dobe skutočného manželského spolužitia a nemôže byť rozšírené na majetok nadobudnutý až po prerušení spolužitia ani v tom prípade, jestliže dala dôvod k prerušeniu tá manželská strana, ktorá tento majetok nadobudla“. Zásadné rozh. Král. kúrie zo dňa 5. septembra 1911, č. P. 752/1911 (Laclavíková M. Pramene práva na území Slovenska II (1790–1918) / M. Laclavíková, A. Švecová. – Trnava : Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2012. – S. 313).

²⁴ „Ak sa manželka za pobytu manžela v Amerike dopustila manželskej nevernosti a po návrate manžela bolo preto manželstvo z jej viny rozlúčené, započatím závadného života treba pokladať manželské spolužitie z jej strany za zrušené a od toho času manželov nemožno pokladať za spolunabyvatelov; avšak nárok na koakvizíciu, ktorá v tom čase už jestvovala, manželka nestráca. (Úradná sbierka č. 2733)“ (Rouček F. Komentár k čl. obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl V / F. Rouček, J. Sedláček. – Praha : Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1935. – S. 514).

²⁵ Bližšie k otázke skutočného manželského spolužitia, ako aj následkom jeho prerušenia vo vzťahu ku koakvizíčným nárokom pozri: Šošková I. Koakvizícia a otázka skutočného spolužitia manželov v manželskom majetkovom práve platnom na Slovensku (1918–1949) / I. Šošková // I. česko-slovenské setkání doktorských studentů a postdoktorandů oboru právní historie a římského práva : sborník příspěvků z konference (Brno, 19.06.2013) / eds. L. Vojáček, J. Tauchen. – Brno : Masarykova univerzita, 2013. – S. 323–335.

²⁶ Laclavíková M. Formovanie úpravy majetkových vzťahov medzi manželmi (od vzniku uhorského štátu do prvej československej kodifikácie rodinného práva) / M. Laclavíková. – Bratislava : VEDA, vydavateľstvo SAV, 2010. – S. 241–242.

²⁷ „O imaní, ktoré bolo počas manželstva nadobudnuté odplatne, platí zákonná domnienka, že to je imanie spolunadobudnuté (koakvizícia); kto tvrdí opak, musí ho dokázať (Kúria, č. 4946/1903)“ (Rouček F. Komentár k čl. obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl V / F. Rouček, J. Sedláček. – Praha : Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1935. – S. 515).

²⁸ Fajnor V. Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi. III. vydanie pôvodného diela / V. Fajnor, A. Záturecký. – Šamorín : Heuréka, 1998. – S. 437.

²⁹ Nárok na koakvizíciu bol právnou praxou uznaný za právo obliagačné voči druhému manželovi, nie za právo vecné. Niekdajšie (ešte podľa Tripartita) chápanie koakvizície ako nároku dedičského Kráľovská Kúria jednoznačne odmietala (Laclavíková M. Miesto, postavenie a význam koakvizície (spolunadobudnutého majetku manželov) v uhorskom súkromnom práve s prihliadnutím na rozhodovaciu činnosť Kráľovskej kúrie (1848–1918) / M. Laclavíková // Súkromné a verejné právo súčasnosti : Zborník z vedeckej konferencie doktorandov PF TU. – Trnava, 2005. – S. 618).

byť jednej alebo druhej strane na ujmu. V takom prípade sa koakvizičná polovica mala vyplatiť *in natura*³⁰. Je len prirodzené, že každý z manželov má vždy (vyjadrené bez ohľadu na minulosť) k určitým častiam majetku osobitný, neraz i citový vzťah, najmä ak sú v ňom zhmotnené voľné chvíle, námaha, vlastné úsilie a pod. Preto prísť oň by znamenalo prinajmenšom ujmu citovú alebo morálnu. Navyše, dovolíme si menšiu úvahu, v čase, kedy sa so zánikom manželstva resp. manželského spoluzitia človeku takpovediac „zrútil svet“ a premýšľa ako si zabezpečiť budúcnosť, zaobstarať v tomto stave finančnú hotovosť na majetkové vyrovnanie sa s bývalým manželom (príp. jeho dedičmi), prináša bez pochyby so sebou tiež náhlu hmotnú ujmu. Preto súdna prax, ak to bolo fyzicky možné, pripúšťala, aby sa strany mohli rozdeliť o majetkové predmety nadobudnuté počas manželstva prednostne *in natura*. Týmto spôsobom súdy dokázali v prípadoch hodných osobitného zreteľa citlivejšie reagovať na pomerne časté situácie v rodinách po zániku manželstva.

Istou zaujímavosťou na inštitúte koakvizície bolo zaužívanie právneho pravidla, že majetkový prebytok sa za každých okolností delil na dve **rovnaké polovice**. Žiadna právna situácia nemala na zmenu alebo úpravu pomeru podielov na koakvizičnom majetku manželov najmenší vplyv. Rovnosť podielov (hodnotovo zodpovedali vždy presnej polovici) bola ustanovená prísne kogentne. Platila tu totiž nevyvrátiteľná domnienka, že o nadobudnutie majetku sa pričínili obidvaja manželia spoločne. To značí, ak napríklad jeden z manželov pre nejakú vážnu príčinu (úraz, dlhodobú chorobu a pod.) nemohol pracovať na spoločnom hospodárstve, nič to nemenilo na jeho nároku na rovnú polovicu koakvizičného majetku. Túto skutočnosť môžeme považovať za výraz jednoznačnej podpory účelu manželstva ako trvalého a úplného spoločenstva manželov prostredníctvom právneho pravidla. Čo však v prípade, keď jeden z manželov už vedome nepodporoval manželské spoluzitie, alebo – ak v manželstve aj zotrval – nepodielal sa na jeho hospodárskom zabezpečení a zavinene smeroval manželstvo k rozvodu alebo definitívnej rozluke. Vtedy by sa mohlo javiť rovnaké prerozdelenie koakvizičného majetku vinnej i nevinnej strane ako nie celkom správne, či spravodlivé. Faktom však zostáva, že „nevinná strana“ nemala žiadnu možnosť zohľadnenia jej príspevku na koakvizičný majetok pre prípad rozluky alebo rozvodu od stola a lôžka. Zníženie či úplné odňatie polovice podielu druhému manželovi preto, že mu bola súdne uznaná vina na rozluke či rozvode manželstva, pri inštitúte koakvizície neprichádzalo do úvahy. Tento súdom uznaný a v rozsudku vyriešený fakt na nároku na presnú polovicu z koakvizičného majetku nič nemenil.

Keďže koakvizícia mala praktický význam až pri zániku manželstva, *v dobe trvania manželstva neprislúchalo ani jednej manželskej strane právo, aby mohla voči druhej manželskej strane požadovať rozdelenie alebo zaistenie koakvizície*³¹. V prípade uplatnenia takto formulovaného nároku by súdy žalujúcej strane nevyhoveli a nepriznali právo. Odlišne však mohla byť v zmysle výrokov súdnej praxe posúdená spoločná dohoda manželov, ktorou by sa vopred dohodli o rozdelení koakvizičného majetku, t.j. v ktorej by si ešte za trvania manželstva jasne stanovili podmienky delby pre prípad zániku manželstva³². Právo vo význame právneho nároku žiadnej manželskej strane neprislúchalo, no ak bola na obidvoch stranách pre takúto dohodu vôľa, nič nebránilo jej uzavretiu. Pravdaže, s ohľadom na ochranu veriteľa jednej manželskej strany, ktorého uspokojenie pohľadávky nesmelo byť touto uzatvorenou dohodou ukrátené.

Právo, resp. nárok požadovať reálne rozdelenie koakvizície mohol byť uplatnený až po zániku manželstva. Rovnako, pokiaľ sa v manželstve vyskytli investície učené z osobitného majetku jednej manželskej strany na majetok koakvizičný, a naopak, investície z majetku koakvizičného na majetok osobitný, aj túto vzájomnú náhradu bolo možné požadovať až po zániku manželstva, nikdy nie už počas jeho trvania.

³⁰ „Právne pravidlo, podľa ktorého nárok dotyčne imania spoločne nadobudnutého (koakvizičného) vyrovnaný má byť v hotových peniazoch, nesmie viesť k tvrdosti. Bude po prípade – najmä zreteľom na mimoriadny pokles nákupnej sily peňazí – príkazom slušnosti a spravodlivého zreteľa k rovnomernému vyrovnaní obapólnych záujmov, aby umožnené bolo stranám dôjsť uspokojenia nároku a splnenia záväzku prepustením polovice spoločne nadobudnutého majetku do vlastníctva. Z.R. (34)“ (Fajnor V. Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi. III. vydanie pôvodného diela / V. Fajnor, A. Záturecký. – Šamorín : Heuréka, 1998. – S. 441).

³¹ Pozri judikatúru – P.R. 11 (Fajnor V. Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi. III. vydanie pôvodného diela / V. Fajnor, A. Záturecký. – Šamorín : Heuréka, 1998. – S. 441).

³² „Manželom nie je zabránené, aby si už za trvania manželstva rozdelili medzi sebou koakvizičný majetok spoločnou dohodou, ale toto rozdelenie nemôže byť na ujmu takému veriteľovi, ktorý má platnú pohľadávku, vzniklú v dobe trvania manželstva, ale pred rozdelením koakvizičného majetku proti tej manželskej strane, na mene ktorej sú koakvizičné majetkové predmety v pozemkovej knihe zapísané (Z.R. 417)“ (Fajnor V. Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi. III. vydanie pôvodného diela / V. Fajnor, A. Záturecký. – Šamorín : Heuréka, 1998. – S. 441).

Záver

Manželské majetkové právo platné na území Slovenska a Podkarpatskej Rusi pri vzniku tzv. prvej ČSR bolo výrazne poznačené pozostatkami feudálneho práva. Stavovské rozdiely, na ktorých princípe bolo tunajšie majetkové právo manželov postavené, tu aj po r. 1918 zostávali v rovine súkromného práva nedotknuté³³. U bývalej šľachty a tzv. honoracií platil systém oddelenosti majetkov, u ostatných občanov (bývalých poddaných) platil systém tzv. koakvizície³⁴. Kým koakvizícia platila medzi nešľachtickými manželmi priamo ex lege, s výnimkou, že by v manželskej zmluve medzi sebou výslovne vylúčili toto koakvizíčné majetkové spoločenstvo, medzi bývalými šľachtickými manželmi (ako aj manželmi z radov tzv. honoracií) bol zákonným režimom režim oddelených majetkov, koakvizícia pre nich priamo zo zákona neplatila, iba že by si ju opäť manželskou zmluvou medzi sebou výslovne dohodli. Oba tieto majetkové systémy tak možno hodnotiť ako zákonné systémy dispozitívne, pretože platili len vtedy, ak manželia svoje majetkové vzťahy neupravili manželskou zmluvou inak. Pre posúdenie otázky, či medzi manželmi mal platiť koakvizíčný režim alebo nie, bol podľa súdnej praxe rozhodný spoločenský status manžela v čase uzavretia manželstva³⁵.

Zhrnutie

Príspevok skúma právnú úpravu manželských majetkových vzťahov, ktorá platila na území Slovenska a Podkarpatskej Rusi v medzivojnovej ČSR. Bližšie analyzuje dobové systémy usporiadania majetkových vzťahov medzi manželmi – systém oddelených majetkov a systém majetkového spoločenstva (tzv. koakvizície). V oblasti majetkového práva manželov poukazuje na zachovávanie stavovských rozdielov aj po r. 1918.

Summary

The article focuses on marital property law valid on the territory of Slovakia and Subcarpathian Rus after Czechoslovak Republic formation (1918). Author analyses two basic systems – the model of separated assets of both spouses and model of co-aquisition of property obtained during the marriage. In the area of matrimonial property law author is pointing out the adherence and respect to status-related differences remaining even after 1918.

³³ Zákonom č. 61/1918 Zb. z. a n. prijatým v NZ RČS dňa 10. decembra 1918 bolo zrušené „šľachtictvo a rády, ako aj veškeré z nich plynúce práva <...>“, pričom však podľa názorov právnej vedy týmto zákonom, ako ani jeho doplnením zákonom č. 243/1920 Zb. z. a n. nebola dotknutá platnosť súkromnoprávných inštitútov, zakladajúcich sa na stavovských rozdieloch. V manželskom (resp. rodinnom) a dedičskom práve platnom na Slovensku zostali tieto rozdiely naďalej zachované (Fajnor V. Manželské právo majetkové na Slovensku / V. Fajnor // Právny obzor. – 1920. – roč. 3. – S. 3 ; Fajnor V. Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi. III. vydanie pôvodného diela / V. Fajnor, A. Zátarecký. – Šamorín : Heuréka, 1998. – S. 435).

³⁴ Inštitúciu koakvizície spomína už ako celkom vyvinutú a doloženú aj v Tripartite, platnú ipso iure medzi manželmi nešľachtickými. „Vzhľadom na ich spôsob života mala manželka rovnaké zásluhy na rozmnožení majetku ako manžel <...> a preto sa mali z nadobudnutého majetku ako coacquisitores deliť rovnako“ (Luby Š. Dejiny súkromného práva na Slovensku / Š. Luby. – 2. vyd. – Bratislava : Iura Edition, 2002. – S. 322).

³⁵ Zásadné rozh. Kráľ. kúrie z 30. septembra 1910, č. P. 3607/1910: „Otázku, má-li manželka nárok na koakvizíciu na základe samého manželstva, treba posudzovať spravidla podľa osobného stavu manžela v čase uzavretia manželstva“ (Laclavíková M. Pramene práva na území Slovenska II (1790–1918) / M. Laclavíková, A. Švecová. – Trnava : Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2012. – S. 312). Obdobne rozhodnutie Kráľ. kúrie č. 4646/1915: „Pre otázku, či koakvizícia patrí a či nie, je rozhodný spoločenský stav manžela v čase uzavretia sňatku“ (Rouček F. Komentár k čl. obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatskej Rusi. Díl V / F. Rouček, J. Sedláček. – Praha : Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1935. – S. 513).

Použitá literatúra:

1. Beňa J. Vývoj slovenského právneho poriadku / J. Beňa. – Banská Bystrica : Právnická fakulta UMB, 2001. – 200 s.
2. Fajnor V. Manželské právo majetkové na Slovensku / V. Fajnor // Právny obzor. – 1920. – roč. 3. – S. 3–35.
3. Fajnor V. Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi. III. vydanie pôvodného diela / V. Fajnor, A. Záturecký. – Šamorín : Heuréka, 1998. – 500 s.
4. Ferancová M. Unifikačné a kodifikačné snahy v oblasti súkromného (občianskeho) práva v ČSR (1918–1938) / M. Ferancová // Acta Universitatis Tyrnaviensis Iuridica I. – Trnava : Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2003. – S. 162–181.
5. Jáger R. Social support in Slovakia during the interwar period / R. Jáger // Socioekonomické a humanitní studie (vedecký časopis). – Praha : Bankovní institut vysoká škola, a.s., 2013. – № 1. – Vol. 3. – S. 5–18.
6. Janigová E. Possible modifications of basic human rights and freedom in Czechoslovakia before the World War II / E. Janigová, R. Jáger // Revue internationale des sciences humaines et naturelles. – Fribourg : Sciences, éducation, cultures, traditions, 2013. – č. 1/13. – S. 79–87.
7. Laclavíková M. Formovanie úpravy majetkových vzťahov medzi manželmi (od vzniku uhorského štátu do prvej československej kodifikácie rodinného práva) / M. Laclavíková. – Bratislava : VEDA, vydavateľstvo SAV, 2010. – 260 s.
8. Laclavíková M. Inštitút osobitného majetku manželov a jeho uplatnenie v uhorskom a československom manželskom majetkovom práve s prihladnutím na rozhodovaciu činnosť Kráľovskej Kúrie a Najvyššieho súdu Československej republiky (1848–1938) / M. Laclavíková // Stát a právo v období absolutizmu / eds. K. Schelle, L. Vojáček. – Brno : Masarykova Univerzita, 2005. – S. 110–131.
9. Laclavíková M. Miesto, postavenie a význam koakvizície (spolunadobudnutého majetku manželov) v uhorskom súkromnom práve s prihladnutím na rozhodovaciu činnosť Kráľovskej kúrie (1848–1918) / M. Laclavíková // Súkromné a verejné právo súčasnosti : Zborník z vedeckej konferencie doktorandov PF TU. – Trnava, 2005. – S. 612–629.
10. Laclavíková M. Spolunadobudnutý majetok manželov (koakvizícia) a formovanie modernej úpravy majetkových vzťahov medzi manželmi (1848–1950) / M. Laclavíková // Právni a ekonomické problémy súčasnosti I : Sborník prací / ed. K. Schelle. – Ostrava : KEY Publishing s.r.o., 2007. – S. 70–114.
11. Laclavíková M. Pramene práva na území Slovenska II (1790–1918) / M. Laclavíková, A. Švecová. – Trnava : Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2012. – 349 s.
12. Luby Š. Dejiny súkromného práva na Slovensku / Š. Luby. – 2. vyd. – Bratislava : Iura Edition, 2002. – 400 s.
13. Mosný P. Dejiny štátu a práva na území Slovenska / P. Mosný, L. Hubenák, M. Skaloš. – Banská Bystrica : Právnická fakulta UMB, 2010. – 230 s.
14. Mosný P. Vybrané kapitoly z vývoja právnych inštitútov / P. Mosný, M. Laclavíková. – Trnava : Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2013. – 175 s.
15. Muránska J. Dedičská zmluva a rekodifikácia Občianskeho zákonníka / J. Muránska // Bratislavské právnické fórum: Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2013 organizovanej Univerzitou Komenského v Bratislave, Právnickou fakultou v dňoch 10–11. októbra 2013 pod záštitou predsedu vlády SR Róberta Fica. – Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2013. – S. 355–360.
16. Muránska J. Zmluvná sloboda a jej prejav v úprave majetkových vzťahov medzi manželmi / J. Muránska // Konsenzus v práve : Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie, ktorá sa konala pri príležitosti 20. výročia založenia Univerzity Mateja Bela. – Banská Bystrica : Belianum, Právnická fakulta UMB, 2013. – S. 264–273.
17. Plank K. Majetkovoprávne vzťahy v rodine / K. Plank. – Bratislava : Slovenské vydavateľstvo politickej literatúry, 1957. – 150 s.
18. Rouček F. Komentář k čl. obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl V / F. Rouček, J. Sedláček. – Praha : Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1935. – 563 s.
19. Šošková I. Koakvizícia a otázka skutočného spolužitia manželov v manželskom majetkovom práve platnom na Slovensku (1918–1949) / I. Šošková // I. česko-slovenské setkání doktorských studentů a postdoktorandů oboru právní historie a římského práva : sborník příspěvků z konference (Brno, 19.06.2013) / eds. L. Vojáček, J. Tauchen. – Brno : Masarykova univerzita, 2013. – S. 323–335.
20. Šošková I. Vývoj majetkovoprávneho postavenia ženy na Slovensku po roku 1945 s dôrazom na jej majetkové pomery v manželstve / I. Šošková // Sféry ženy: právne, politické a ekonomické vedy / ed. J. Lasicová. – Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela ; Praha : Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2004. – S. 80–91.

*JUDr. Ivana Šošková, PhD.,
odborná asistentka, Katedra dejín štátu a práva,
Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, Slovenská republika*